

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО І ЗІСТАВНА ЛІНГВІСТИКА

УДК 81.41

ЛИТВИН Ірина Миколаївна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії та практики перекладу
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
e-mail: orinija@rambler.ru

СИСТЕМИ ГОЛОСНИХ УКРАЇНСЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВ

У статті зіставлено системи голосних української, російської та польської мов: розглянуто артикуляційні, акустичні та функціональні риси голосних у трьох мовах.

Основним методом дослідження є зіставний, спрямований на вияв спільних і специфічних рис зіставляваних мов на фонетичному рівні. Одиницями зіставлення є голосні фонема та звуки мовлення. Фонему розглядаємо як найкоротшу, неподільну звукову одиницю мови, що служить для розрізнення слів, словоформ і морфем (за Р. Аванесовим). У мовленні фонема реалізується у звуках (фонах). Одній фонемі можуть відповідати кілька реалізацій (алюфонів), які не можуть вживатися в одній позиції.

Описано фонетичні процеси в системі голосних, а також звернено увагу на особливості вимови та вживання голосних звуків у трьох слов'янських мовах, що сприяє поглибленню знань про орфоепічні норми як російської та польської мов, так і української.

***Ключові слова:** акомодация, голосна, звук, лабіалізований, зіставний метод, редукція, фонема.*

Постановка проблеми. Синхронічне дослідження спільних і специфічних рис мов незалежно від їхньої спорідненості є важливим й **актуальним** на тлі процесів інтеграції в сучасному світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми зіставного мовознавства порушено в працях відомих лінгвістів: О. Потебні, Л. Щерби, А. Федорова, В. Аракіна, Л. Булаховського, А. Багмут, Т. Возного, В. Гака, О. Мельничука, Г. Іжакевич, Р. Зорівчак, Ю. Жлуктенка, В. Каліушенка, І. Корунця, М. Кочергана, Л. Лисиченка, Н. Озерової, В. Русанівського, О. Селіванової, О. Ткаченка, Н. Шумарової, В. Ярцевої й ін. Про актуальність зіставних досліджень мов в Україні свідчать монографії та дисертації останніх десятиліть: М. Фабіан, В. Кушнерика, В. Пономаренка, А. Ляшук, Н. Іваненко й ін. Зіставляються в основному українська та германські мови, насамперед, англійська. На периферії зіставних досліджень українських компаративістів перебувають російська та польська мови.

Метою нашої статті є зіставний аналіз систем голосних української, російської та польської мов: зіставлено артикуляційні, акустичні та функціональні риси голосних, фонетичні процеси в області голосних, а також звернено увагу на особливості вимови та вживання голосних звуків у трьох слов'янських мовах. Основним методом дослідження є зіставний, спрямований на вияв спільних і специфічних рис зіставляваних мов на фонетичному мовному рівні, а також в мовленні. На думку О. Реформатського, саме для зіставного методу близькоспоріднені мови становлять

особливий інтерес, оскільки спокуса ототожнення свого та чужого «лежить на поверхні», однак саме це і є тією провокаційною близькістю, подолання якої приховує в собі великі труднощі.

Виклад основного матеріалу. Теоретичною базою зіставлення фонетичних систем трьох слов'янських мов стали роботи таких мовознавців, як Р. Аванесов, А. Вежбицька, Б. Вежховська, Ф. Гужва, М. Жовтобрюх, Ю. Карпенко, А. Кравчук, М. Панов, Л. Прокопова, М. Плющ, М. Погрібний, О. Пономарів, В. Тихомирова, Е. Сенковська, Н. Тоцька, І. Ющук й ін.

Мови відрізняються за кількістю та якістю голосних (рос. *гласные*, пол. *samogłoski*) – фонем (звуків), утворених музикальним тоном і голосом, що виникають в гортані в результаті ритмічних коливань напружених голосових зв'язок; до основних тону й голосу приєднуються обертони – низка тонів, які виникають в порожнині глотки та роту й надають кожній голосній особливого тембру. В українській мові 6 голосних фонем: /а, о, у, е, і, и/; у російській 5: /а, о, у, э, и/, за Московською фонологічною школою, (6, коли |ы| вважають окремою фонемою, слідом за представниками Санкт-Петербурзької фонологічної школи Л. Щерби); у польській мові зараховують до самостійних голосних фонем: /а, о, u, i, e, ɔ/; [ɨ] (y) вважають варіантом фонемі [i], що може вживатися тільки після твердих приголосних; [ɛ] (е-носове) польські лінгвісти називають потенційною фонемою [див.: 1, с. 12–13].

Голосні класифікують за такими артикуляційними особливостями: участю губ (лабіалізовані (огублені) // нелабіалізовані (неогублені)); ступенем підняття язика (підняттям (піднесенням)) і ступенем звуження порожнини рота; місцем підняття язика (рядом); участю м'якого піднебіння разом з увулою (носові / неносові).

Укр. |а| нелабіалізована, низького підняття, заднього ряду; за шириною відкриття рота: широка, відкрита: укр. *сад, сядь, капля, трава, слава, парта, яблуня, абрикоса, м'ята, м'яч*. Рос. і пол. |а| нелабіалізована (obojętna głoska), низького підняття (niska), середнього ряду (środkowa); широка, відкрита: рос. *сад, капля, трава, слава, парта, абрикос, яблоня, мята, м'яч*; пол. *matka, gra, mak, Anka, Agata, tupa*.

Укр. |е| – неогублена, середнього підняття, ближча до середнього ряду, середня за шириною відкриття рота. Рос. |э| – неогублена, середнього підняття, переднього ряду; середня за шириною відкриття рота. Пол. |e| – неогублена, середньо-нижнього підняття, переднього ряду; середня за шириною відкриття рота, неносова; в мовленні реалізується звуком [e]. В українській і польській мовах |e| не пом'якшує приголосні, в російській пом'якшує: Пор.: укр. *пень, день, небо дерево, село, небеса* // рос. *пень, день, небо, дерево, село, небеса*; пол. *ten (той), sena, arena*.

Рос. |и| – неогублена, високого підняття, переднього ряду; вузька за шириною відкриття рота: рос. *тигр, листик, лисица*. Укр. |і| акустично не відрізняється від російської |и|; проте вони відрізняються за походженням, тому не вживаються в одних і тих слов'янських коренях. Пор.: укр. *піч* (рос. *печь*), укр. *камінь* (рос. *камень*), укр. *сіно* (рос. *сено*), укр. *літо* (рос. *лето*), укр. *січ* (рос. *сечь*) – українська |і| та відповідна їй рос. |e| походять з Ъ (ять);

Укр. *дім* (рос. *дом*), укр. *кіт* (рос. *кот*), укр. *сіть* (рос. *соль*), укр. *віл* (рос. *вол*), укр. *голівка* (рос. *головка*) – українська |і| та відповідна їй рос. |o| походять із загальнослов'янської фонемі |o| в закритому складі (пор.: у відкритому складі укр. *дому, ката, солі, вола, голова*).

Пол. |i| – неогублена, високого підняття, переднього ряду; неносова; в мовленні реалізується звуком [i]: *istota, iskra, izba, wiza, kit, pisk* [2, с. 157]. Польський голосний [i] вимовляється широко розтягненими губами, отвір, що утворюється під час вимови, має бути вузьким. Звук [i] пом'якшує попередній приголосний: *kiwi, mini, pić, szybki*. У позиції між приголосною й голосною не вимовляється, виступає тільки показником (графічним

знаком) м'якості: *babcia, Ania, miasto, kobieta, niemiecki, świetnie, śnieg, kostium* (такий [i] не утворює склад). У запозичених словах вимовляється як [j] (*aikido*), після голосної може вимовлятися з ледь відчутним йотованим призвуком: *Ukraina, Kair, idej, moi*.

В укр. [и] злилися давні звуки [i], [i]: рос. *сын, сидеть* // укр. *син, сидіти* [3, с. 51]. Укр. [и] високо-середнього підняття, переднього ряду. Рос. [ы] високого підняття, середнього ряду. Пол. [ɨ] (y) – варіант фонем /i/ – неогублений, неносовий, високо-середнього підняття, переднього ряду. Від рос. [ы] польський звук [y] відрізняється переднішим і нижчим творенням: *syn // сын // син*.

Укр. та рос. [y]; пол. [u] – лабіалізована, високого підняття, заднього ряду; вузька за шириною відкриття рота: укр. *урок, урюк, юшка, рука, вузький, думка* // рос. *утюг, тюль, юла, супруг, стул*. У польській мові [u] реалізується одним звуком [u], проте позначається двома літерами: **u** – відкрите (пол. *u otwarte: kurs – курс, muzeum – музей, humor – гумор, muzyka – музика*) та **ó** – закрите (пол. *u zamknięte: ogórek, górzysty, próbować równina, równy, róża, jagódka, nóżka, królik, królowa, twój, Kraków* (проте *w Krakowie*)). Звучать обидва звуки однаково, проте пишуться по-різному, останнє продиктовано історичними змінами: у польських словах **ó** часто пишеться там, де в російських відповідниках пишеться **o**, а в українських – **o** або **i** чи **e**: пол. *góra* – укр., рос. *гора*, пол. *sól* – рос. *соль*, укр. *сіль*; пол. *nóż* – рос. *нож*, укр. *ніж*; пол. *chór* – укр., рос. *хор*; пол. *plótno* – укр. *полотно*; пол. *rózno* – рос. *поздно*, укр. *пізно*; пол. *wrózba* – укр. *ворожіння*; пол. *żółty* – укр. *жовтий*; пол. *miód* – рос. *мед*, укр. *мед*, пол. *pióro* – укр. *перо*; пол. *mój* – рос. *мой*, укр. *мій*; пол. *mroz* – укр. *мороз*; пол. *podróż* – укр. *подорож*; пол. *spódnica* – укр. *спідниця*; пол. *wieczór* – укр. *вечір*.

Укр. та рос. [o] – лабіалізована, середнього підняття, заднього ряду; вузька за шириною відкриття рота: укр. *сорока, ворона, сором, молоток, сорок* // рос. *сорока, ворона, сом, молоток, топор*. Рос. [o] часто вживається після м'яких приголосних: *лен, мед, сестры, слезы, свекла, поселок, весельй, пестрый, тертый, легкий, елка*; укр. [o] в такій позиції вживається нечасто: *тьохкати, тіньовий, польовий, льон, льох*. Пол. [o] – лабіалізована, середньо-нижнього підняття, заднього ряду; вузька за шириною відкриття рота; реалізується звуком [o]: *dom, okno, ciocia*. Від російського та українського [o] пол. [o] відрізняється рухом язика вперед і меншою лабіалізацією.

Специфічна риса польського вокалізму – наявність **носових** (пол. *nosowe*) голосних, які утрачено у всіх інших живих слов'янських мовах: [ɔ] ([ɔ̃], буква *ą*), – лабіалізована, носова, заднього ряду: *dąb* (дуб), *sąd* (суд); [ɛ] ([ɛ̃], буква *ę*). – нелабіалізована, носова, переднього ряду: *pięć* (п'ять), *mięso* (м'ясо). Польські носові вимовляються із запізненням носового призвуку (на протипагу французьким, де призвук вимовляється одночасно з основним звуком): [ɔ̃] (ą) за вимовою середній між [ou], [on] або [om]; [ɛ̃] (ę) звучить як звичайний [e] з носовим призвуком в кінці – середній між [eu], [en] або [em] [1, с. 12; 4, с. 121]. Таку вимову, за якої не співпадають за часом основна (ротова) і носова артикуляція, називають асинхронною. Носові голосні (пол. *nosówki*) вживаються часто на місці російського і (або) українського [y]: *mąż – муж, mężowie – мужья, ręka – рука, rąk – рук*.

В українській, російській і польській мовах голосні звуки найчіткіше вимовляють під наголосом (сильна позиція голосних фонем): укр. *мак, том, дуб, дим, сік, тема* // рос. *мак, том, дуб, был, мел* // пол. *pan, woda, Bug, kino, syn, chleb, język, książka*. Проте польські наголошені голосні коротші від російських наголошених, тому не розтягуються під час вимови: *jablko, masło, wtorek, lody, wino, piwo, herbata, cytryna, bulka, kurczak, bluzka*. Польські голосні [a, u, e] вимовляють подібно до відповідних наголошених звуків української мови: *prawda, farba, grunt, дума, ekran, etap, nerw*. Польський наголошений [o] звучить інакше, ніж наголошений український [o]. Укр. [o] сильно огублений звук і наближається іноді до укр. звука [y]; пол. [o] менше огублений

і наближається у вимові до [a] [5, с. 22]: *owoc, nos, sok, Bok, prosa, kompot, kosmos, prorok, dobro, drogo, krok, kort, mrok, prosto*. Польський звук [y] та український [и] також звучать по-різному: польський [y] наближається за артикуляцією до [e] [5, с. 22]: *wy, ty, psy, cytryn, krytyk, irys, grzywna*.

М. Кочерган зазначає, що явище **акомодації** – комбінаторної зміни, яка полягає в частковому пристосуванні артикуляції суміжних приголосної й голосної – поширене в слов'янських мовах, зокрема в українській і російській, в яких голосні акомодуються приголосними [6, с. 120]. Після м'яких, перед м'якими й між м'якими приголосними непередні голосні звуки стають більш передніми: укр. *люк, льон, м'ять, п'ять*; рос. *мята, мяч, мать, лед, поле, путь, тюк, люди*. Перед м'якими й між м'якими приголосними передні голосні звуки стають більш високими, вузькими й напруженими: укр. *тінь, кінь, день*; рос. *семь, олень, мель, тить, лить*. Це явище характерне і для польських голосних: *jajko*.

У ненаголошеному положенні сила та довгота голосних звуків зменшується (слабка позиція голосних фонем). Вимова українських, російських і польських ненаголошених голосних суттєво відрізняється. Для ненаголошених голосних звуків російської мови характерна **редукція** (рос. редукция гласных) – ослаблення артикуляції ненаголошених голосних звуків і зміна їхнього звучання. Редуковану голосну вимовляють коротше від наголошеної, з меншою силою, з нечіткою артикуляцією. На першому ступені редукції (1-ий склад перед наголошеним і на початку слова) рос. [э, а] після м'якого приголосного реалізуються звуком [и³]: [в'и³]сна́, с[в'и³]то́и, [п'и³]та́к, п[чи³]ла́, [чи³]сно́к, [ч'и³]ди́т. Російська літературна вимова і-каюча. У російській мові фонема [o], [a] після твердих приголосних в окреслених позиціях вимовляються як а – оглушений (у транскрипції [л]): рос. [л]блака́, [л]се́нний, [л]хо́та, р[л]га́, к[л]са́, п[л]то́к, н[л]со́к, пл[л]то́к, к[л]то́к, к[л]ла́ч, к[л]ме́л, [л]рбу́з, [л]мба́р. Російська літературна вимова акаюча.

В українській мові в цих позиціях фонема [a] реалізується звуком [a]; фонема [o] вимовляється як [o], тільки трохи коротший, ніж під наголосом: пор.: укр. *тp[a]ва́, с[a]ла́т, [a]тле́т, в[o]да́, р[o]са́* – рос. *тp[л]ва́, с[л]ла́т, [л]тле́т, в[л]да́, р[л]са́*. Українській мові, на відміну від російської, а також білоруської, не властиве «акання». В українській мові [o] в складі перед наголошеним [y], [i] вимовляється наближено до [y] – [o^y]: [зо^y]зу́ля, [мо^y]ту́зка, [по^y]ду́шка, [ко^y]ту́шка, [го^y]лу́бка, [ло^y]ту́х, [ко^y]жу́х, [ко^y]лу́н, [ро^y]зу́мний; [до^y]ри́жка, [со^y]пі́лка. У мовленні українським ненаголошеним [o] й [y] властива більше огублена артикуляція, ніж російським і польським.

На другому ступені редукції (у всіх ненаголошених складах перед наголошеним, крім першого, й у всіх ненаголошених складах після наголошеного складу) російські фонemi [o, a, э] після твердих приголосних (у тому числі після шиплячих і ц) реалізуються редукованим звуком [ь], після м'яких – [ь̆]. рос. *голова́ [гьлва́], пере́ц [п'эр'ьц]*. Пор.: укр. [молоко́] – рос. [мьл'кó], укр. [молоде́ц'] – рос. [мьлд'эц].

В українській мові ненаголошені [e] і [и] в мовленнєвому потоці зазнають деяких незначних змін: [e] в ненаголошеній позиції вимовляють як [e] з наближенням до [и]: [ве^и]сна́]. Пор.: укр. [дере^иво] – рос. [д'эр'ьвь]. Зазвичай вимовляють: [e^и] – перед складом з [e, a, o]: [бе^иреза́], [ве^исна́]; [и^е] – перед складом з [y, и, i]: [ви^ец'ил':а]. Для того щоб український ненаголошений [e] не перетворювався на російський [и/э] чи російський [и], треба стежити за тим, щоб [e] зберігав свою відкриту вимову, щоб приголосні перед ним не пом'якшувалися, для цього треба трохи подовжувати його вимову [див.: 7]. Ненаголошену [и] вимовляють з наближенням до [e]: [ди^ере́ктор]; [зи^ема́]; [ди^етина], [ли^емо́н], [ли^ема́н].

Російські ненаголошені [и, ы, у] вимовляють найчіткіше в наголошеному складі, а в першому перед наголошеним і на початку слова звучать так само, тільки трохи коротше, з меншою силою та чіткістю: рос. [м'ур], [сыр], [тур]; [п'ила́], [дыра́], [тура́].

В інших ненаголошених складах [и] змінюється на голосний переднього ряду високо-середнього підняття, [ы] – на звук з вищим підняттям язика: [л'ут'ук], [вы]ходить. В українській мові на слух зміни [а], [у], [і] в ненаголошених позиціях майже непомітні: укр. *фáрба, парасо́ля, по́суд, луска́, сі́дло, ві́кно*. Н. Тоцька зауважує, що найголовніше під час вимови ненаголошених голосних в українській мові – це не скорочувати їх надмірно й вимовляти всі склади повнозвучно, з рівномірним напруженням усіх голосних [7].

Більшість українських фонетистів (О. Пономарів, Н. Тоцька, І. Ющук) зазначають, що, незважаючи на цілком закономірні деякі якісні та кількісні зміни, головна особливість українського вокалізму полягає в тому, що ненаголошені голосні різко не відрізняються своєю вимовою від наголошених, і всі складові голосні української мови в усіх позиціях зберігають повнозвучну вимову, а також (за нечисленими, порівняно, винятками) й свою якість і в ненаголошених складах. Різке скорочення, ослаблення, напівглуха вимова голосного – нетипове для української мови явище [8; 9].

У польській мові, подібно до української, немає якісної редукції ненаголошених голосних: *ryba, sałata, pomarańcza, kapusta, ofiara, bieganie*.

Установились деякі особливості вживання голосних звуків в українській, російській і польській мовах.

- На місці *or, *ol, *er, *el в українській і російській мовах зазвичай розвинулось повноголосся -oro-, -оло-, -ere-, -еле-: укр. *корова* // рос. *корова*, укр. *золото* // рос. *золото*, укр. *береза* // рос. *береза*, укр. *пелена* // рос. *пелена*; проте укр. *полон* // рос. *плен*, укр. *ворог* // рос. *враг*, укр. *сором* // рос. *срам*, укр. *солодкий* // рос. *сладкий*, укр. *ворота́р* // рос. *вратарь* (хоч укр. *ворота* // рос. *ворота*), укр. *молоди́ий* // рос. *младши́ий* (хоч укр. *молоди́ий* // рос. *молодой*), укр. *охоро́на* // рос. *охра́на*, укр. *прохоло́да* // рос. *прохла́да* (укр. *холод*, *холодний* // рос. *холод*, *холодны́й*), укр. *середа́* // рос. *среда*, укр. *середни́й* // рос. *средни́й*, укр. *прибере́жний* // рос. *прибре́жны́й*). У російській мові збереглося значно більше старослов'янських слів з неповноголоссям *ра-, ла-, ре-, ле-*, ніж в українській: *время, бремя, влага*. У польській мові повноголоссям східнослов'янських мов відповідає *ro-, lo-, re-, le-*: пол. *broda* // укр. *борода* // рос. *борода* (пор.: біл. *барада*); пол. *glowa* // укр. *голова* // рос. *голова* (біл. *галава*); пол. *brzeg* // укр. *берег* // рос. *берег*; пол. *mleko* // укр. *молоко* // рос. *молоко*; а також пол. *głos* (*голос*), *król* (*король*), *wrota, wrona, sroka, drzewo, krowa, środa* (*середа*), *środek* (*середина*) [10, с. 11].

- В українській мові початкові *ро-, ло-* (*робота, рости, розум, роз-, лодка*) відповідають *ра-, ла-* в російській мові (*работа, расти, разум, раз-, ладья*, проте *рост, лодка*). У польській – *rozum, robota*.

- Початкове *о-* вживається на місці *je- в українській і російській мовах: укр. *озеро, олень, осика, осінь* // рос. *озеро, олень, осина, осень*. Проте укр. *ожина, одиниця, Омелян, Остап* // рос. *ежевика, единица, Емеля, Евстафий*. Зазвичай *je- на початку слова збереглося в польській мові: *jezioro* (*озеро*), *jeleń* (*олень*), *jesień* (*осінь*), *jedna* (*одна*), *jeżyna* (*ожина*), *jedynka* (*одиниця*), *jesiotr* (*осетр*), проте *osika, osina* (*осика*).

- В українській і польській мовах вживається початкове *як-* у займенниках: укр. *який, яка, яке, які, якийсь*; пол. *jaki, jaka, jakie*. У російській мові *как-*: *как, какой, какая, какое, какие; какой-то, какой-нибудь*.

- Для української мови характерно розвиток приставного *і* (*іржа, іржавий, іржати, імла, імлистий*), пор.: рос. *ржавчина, ржавый, ржать, мгла, мгlistый, лгун*; пол. *rdza, zardzewiały, rzenie, mglisty*.

- Для української мови характерно афереза голосної: *гра, грати, сповідь, голка, Гнат, Панас, Ларіон, Катерина*. Пор.: з рос.: *игра, играть, исповедь, иголка, Игнат, Афанасий, Иларион, Екатерина*; пол. *igła, gra, grać*.

- В українській мові спостерігається зміна етимологічного **-e- > -o-**: *чотири, шостий, чого, чоло, щока, тионо*. У російській – **e > e**: *четыре, шестой, чего, чело, щека, тиено*. Пор.: пол. *cztery, sześć, szósty, czolo*.

- В українській мові спостерігається зміна етимологічного **e > a** (*барліг, зблякнути, залізо, залоза, часник, Герасим, Палажка*), а також початкових **je- > ja-** (*ялина, Яким, Ярема, Явух, Явдоха, Явдоким*). Пор. з російською: *берлога, бледнет, железо, железá, чеснок, Герасим, Пелагея; ель, Ерема, Евдокия, Евдоким* (у рос. етимол. **e-, je-** збережено). Пор.: пол. *czosnek, żelazo*.

- В українській мові розвинулися старі **ъ, ь в е**: *овес, орел*; у російській мові в **ё**: *осёл, овёс, орёл, козёл*; пор. пол. *osiół, owies, orzeł*;

- У родовому відмінку однини або в множині деяких односкладових слів типу *лев, лоб, мох, рот* в українській мові збережено **-o-, -e-**: *лева, леви; лоба, лоби; моху, мохи; рота, роти*; в російській мові відбувається чергування з 0-вим звуком: *лев – льва, львы; лоб – лба, лбы; мох – мха, мхи; рот – рта, рты* (проте в обох мовах: *день – дня; сон – сна, сну*); в польській мові відбувається чергування з 0-вим звуком: *lew – lwa, lwy; sen – sni; pies – psa, psy*.

Висновки. Зіставлення голосних звуків трьох слов'янських мов дає можливість глибше зрозуміти артикуляційну, акустичну та функціональну природу голосних кожної мови. Таке порівняння поглиблює знання як іноземних мов, так і рідної на їхньому тлі. Тож **перспективним** вважаємо дослідження систем приголосних трьох мов, їхньої графіки, орфографії тощо.

Список використаної літератури

1. Тихомирова В. С. Польський язык / В. С. Тихомирова. – М. : Высшая школа, 1988. – 280 с.
2. Wierzchowska B. Fonetyka i fonologia języka polskiego / B. Wierzchowska. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1980.
3. Гужва Ф. К. Современный русский литературный язык / Ф. К. Гужва. – К. : Вища школа, 1976. – 248 с.
4. Sękowska E. Fonetyka z elementami fonologii / E. Sękowska // Nauka o języku dla polonistów. – Warszawa : Książka i Wiedza, 2002. – S. 113–155.
5. Кравчук А. М. Польська мова. Граматика з вправами: підручник / А. М. Кравчук. – К. : ІНКOS, 2016. – 454 с.
6. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства: підручник / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2006. – 424 с.
7. Тоцька Н. І. Фонетика української мови та її вивчення в початкових класах: метод. рекомендації / Н. І. Тоцька. – К. : Рад. школа, 1976. – 176 с.
8. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія / Н. І. Тоцька. – К. : Вища школа, 1981. – 183 с.
9. Ющук І. П. Українська мова / Ющук І. П. – К. : Либідь, 2004. – 640 с.
10. Mańczak W. Polska fonetyka i morfologia historyczna / W. Mańczak. – Warszawa : Państwowe wydawnictwo naukowe, 1983. – 170 s.

References

1. Tikhomirova, V. (1978). *Polish Language*. Moscow: Higher school (in Russ.)
2. Wierzchowska, B. (1980). *Phonetics and Phonology of the Polish Language*. Warsaw – Krakow
3. Guzhva, F. K. (1976). *Modern Russian Literary Language*. Kyiv: Vyshcha shkola (in Russ.)
4. Senkowska, E. (2002). *Phonetics with Elements of Phonology*. Warsaw: Książka i Wiedza
5. Kravchuk, A. M. (2006). *The Polish Language. Grammar with Exercises*. Kyiv: INKOS (in Ukr.)
6. Kochergan, M. P. (2006). *The Basics of Comparative Linguistics*. Kyiv: Akademiya (in Ukr.)
7. Tocz`ka, N. I. (1976). *Phonetics of the Ukrainian Language and its Studying in Elementary School*. Kyiv: Radianska shkola (in Ukr.)
8. Tocz`ka, N. I. (1981). *Modern Ukrainian Literary Language. Phonetics, Orthoepy, Graphics, Orthography*. Kyiv: Vyshcha shkola (in Ukr.)
9. Yushhuk, I. P. (2004). *The Ukrainian Language*. Kyiv: Ly`bid (in Ukr.)
10. Manczak, W. (1983). *Phonetics and Historical Morphology of the Polish Language*. Warsaw: Państwowe wydawnictwo naukowe

LYTVYN Iryna Mykolai'vna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department
of Translation Theory and Practice

Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University

e-mail: orinija@rambler.ru

VOCALISMS OF THE UKRAINIAN, RUSSIAN, AND POLISH LANGUAGES

Abstract. Introduction. *The article deals with the comparison of phonetics of the Ukrainian, Russian, and Polish languages. Articulatory, acoustic, and functional characteristics of the vowel sounds in three Slavic languages are analyzed.*

Purpose. *The purpose of the article is the comparative analysis of the vowel systems of the Ukrainian, Russian, and Polish languages. Common and specific characteristics of the vowel phonemes and phonetic processes in the vowel systems are compared, the peculiarities of pronunciation and using of the vowel sounds in three Slavic languages are studied.*

Methods. *Comparative analysis is the main method of the research. It's aimed at finding common and specific characteristics of the compared languages on the phonetic level and in speech.*

Results. *The vowel systems of the Ukrainian, Russian, and Polish languages differ on the quantity and quality of the vowel phonemes (there are 6 vowel phonemes in Ukrainian and 5 vowel phonemes in Russian (6 when «ы» is considered as a different phoneme), 8 phonemes are usually distinguished in Polish, among them there are two nasal phonemes that were lost in the East Slavic languages). Phonetic processes in the vowel systems of the Slavic languages differ, and that is reflected in speech. Common features in the using of the vowel sounds in the Ukrainian, Russian, and Polish languages are determined, and that's important for orthography.*

Originality. *The original aspect of the research is the complex comparison of the vowel sounds of three Slavic languages. Special attention is paid to the applied aspect – specific features in the pronunciation of these languages' vowel sounds.*

Conclusion. *The comparison of the sounds of the Ukrainian, Russian, and Polish languages helps to understand better the articulatory, acoustic, and functional characteristics of the vowel sounds of each language. The comparison deepens knowledge of phonetics of the foreign languages and the native language. The research of the consonant systems of three Slavic languages, their graphics, and orthography is considered to be promising.*

Key words: *accommodation; the vowel sound; sound; the labialize sound; the comparative method; reduction; phoneme.*

Надійшла до редакції 01.10.17

Прийнято до друку 12.10.17

УДК 81'255.4=821.161.2:82-1=821.111(73)''19''

КИКОТЬ Валерій Михайлович,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
теорії і практики перекладу Східноєвропейського
університету, член Національної спілки
письменників України

НЕПЕРЕКЛАДНІСТЬ ПОЕЗІЇ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

У статті йдеться про проблему перекладності/неперекладності поезії, що є предметом полеміки мислителів та науковців гуманітарної царини упродовж тривалого часу. Перекладність розглядається як ключове поняття в теорії перекладу й магістральний принцип у професійному світогляді перекладача, як вияв взаємного тяжіння, здатність зрозуміти і втілити, тобто витлумачити чужий світ думок і почувань питомими для себе і свого середовища формами вираження, а також як динамічний і цілком об'єктивний параметр міцності мостів порозуміння, стану зчепності між мовами, людьми й народами.